

MAORI

achtergrondinformatie

DE HAKA

De *haka* is een actieve, dans met zang die fitheid, behendigheid en levenskracht demonstreert. De *haka* 'Ka Mate' wordt voorafgaand aan elke wedstrijd van het Nieuw-Zeelandse rugbyteam 'All Blacks' en door andere nationale sportploegen opgevoerd. Het gaat daarbij om slechts een klein deel van deze *haka*, die in de vroege negentiende eeuw gecomponeerd werd door Te Rauparaha, een krijger en leider van de Ngāti Toa. De tekst ontstond toen hij op de vlucht was voor krijgers en vertelt het verhaal van achtervolging en ontsnapping. Deze *haka* drukt de angst van de krijger uit voor gevangenneming alsook de roes van het overleven. Abel Tasman, de eerste westerling die Maori's ontmoette, was hoogstwaarschijnlijk ook de eerste Europeaan die een Maori-*haka* meemaakte. Hierop volgende ontdekkingsreizigers en verkenners, onder wie James Cook en zijn team, werden met deze gezongen dans geconfronteerd. Negentiende-eeuwse missionarissen en zendelingen interpreteerden de *haka* als een onafscheidelijk deel van de strijdlustige attitude van de Maori's en zagen daarin een belangrijk obstakel voor hun bekeringsactiviteiten.

Door de jaren heen is het karakter van de *haka* aanzienlijk veranderd. De wijzigingen vonden plaats door het contact met Europeanen en vormen een weerspiegeling van de huidige Maori-maatschappij. Het aantal en de soorten *haka* zijn afgenomen omdat hun nut en hun doel zijn verdwenen. De mondelinge overlevering kent vele verhalen waarin *haka* werden aangewend om wachters af te leiden en een ontsnapping te realiseren. *Haka* worden beschreven en onderverdeeld naargelang hun functie, de wijze en opstelling van de presentatie, en de gelegenheid waarvoor ze opgevoerd worden. Elk type draagt zijn

eigen naam en verwijst vaak naar verschillende klassen. Bepaalde *haka* worden opgevoerd als een korte wekactie, om spot en woede uit te drukken of om minachting en walging te tonen. Er bestaan *haka* die in een knielende positie vertolkt worden, die schommelende bewegingen of voortdurend schuifelende voeten vertonen, of die gebruikmaken van *poi*-ballen. De performers van meer offensieve *haka* benadrukken hun achterwerk op een overdreven manier. *Haka* worden opgevoerd om gasten op de *marae* of op begrafenissen te verwelkomen. De gemene deler van de verschillende type *haka* is dat het hele lichaam gebruikt wordt om de dans te intensiveren. Sleutelementen zijn de ogen die achteruitrollen zodat alleen het wit zichtbaar is en de tong die steeds uitgestoken en dan weer ingetrokken wordt. Gezichten en lichamen zijn verwrongen en de dansers stampen wild op de grond.

Hoewel *haka* vaak gezien worden als uitsluitend mannelijke dansen, speelden vrouwen hierin een specifieke rol, die eruit bestond de heupen te bewegen en de ogen te vernauwen en weer open te sperren. Mannen daarentegen moesten agressie en uitdaging overbrengen en hun tong uitsteken. Vroeger waren vrouwen vaak componisten, ontwerpers en performers van mannen-*haka*. Soms traden zij zelfs gewapend op aan de buitenkant van de belangrijkste mannelijke *haka*-groep om diens flanken te beschermen. Tegenwoordig is de rol van vrouwen in de *haka* controversiëler omdat een aantal leiders ervan overtuigd is dat zij geen plaats hebben in de *haka*-groep. De vrouwelijke soldaten in het Nieuw-Zeelandse leger bevestigen opnieuw hun positie en prestige door in het begin en op het einde van de *haka* op

te treden. Twintigste-eeuwse gerespecteerde vrouwelijke *haka*-auteurs waren Moetū Haangu (Tuini) Ngawai (1910-1965) en Te Kumeroa Ngoingoi (1921-1985).

Als gevolg van oorlogen, de voortdurende strijd om het behoud van land en geïmporteerde ziekten was de Maori-bevolking tegen het begin van de twintigste eeuw naar schatting tot 42.000 mensen gedaald. De opvoering van *haka*-dansen was een van de middelen voor de Maori's om de achteruitgang van hun cultuur tegen te gaan. De bezoeken van leden van de Britse Kroon boden diverse Maori-groepen de gelegenheid hun *haka*-tradities bekend te maken en zo hun cultureel erfgoed te herwinnen. Het koninklijk bezoek in 1901 door de hertog en hertogin van Cornwall en York was in dit opzicht cruciaal. Het volgde kort op het overlijden van koningin Victoria, met wie de Maori-chefs het Verdrag van Waitangi zestig jaar voordien getekend hadden. Bij deze gelegenheid vertoonden de Maori-stammen tijdens het trainen en oefenen van hun respectievelijke *haka* een ongekeerde eenheid.

Op zaterdag 27 augustus 2005 brachten de 'All Blacks' ter gelegenheid van de *Philips Tri-Nations* testmatch tegen Zuid-Afrika een nieuwe *haka* uit, onder de naam 'Kapa o Pango'. De verrassing was groot en de nieuwe *haka* veroorzaakte meteen controverse, vooral omdat de 'All Black'-spelers de dans eindigden met een gebaar dat het snijden van de keel uitbeelde. Ze legden uit dat het niets anders dan de scherpe kant van topsport symboliseerde, omdat de spelers op eersteklas niveau wedijveren en zich bewust zijn van de gevolgen van een nederlaag. Auteur Derek Lardelli werd geïnspireerd door de voorstellingswereld en acties van Rūaumoko, god van de aardbevingen en vulkanen en door een oude *haka* genaamd 'Te Kiri Ngutu'.